ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Ҷумъахони Саидшои Латифзода дар мавзуи «Ҳуқуқ ба манзил: масъалаҳои назарӣ ва амалӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисосҳои 5.5.1 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат ва 5.5.2 – Ҳуқуқи конститутсионӣ, ҳуқуқи мурофиаи судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқии ҳокимияти маҳаллӣ (Душанбе, 2026. – 41 саҳ.)

Автореферати диссертатсияи Ҷумъахони Саидшои Латифзода ба яке аз масъалаҳои дорои аҳаммияти устувори иҷтимоӣ ва ҳуқуқӣ – ҳуқуқ ба манзил бахшида шудааст. Хусусияти муҳими таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки муаллиф ҳуқуқ ба манзилро танҳо ҳамчун унсури қонунгузории манзилӣ баррасӣ накарда, онро дар робита бо мақоми ҳуқуқии шахс, кафолатҳои конститутсионӣ, вазифаҳои иҷтимоии давлат ва механизмҳои ҳимоя таҳлил намудааст. Чунин масъалагузорӣ имкон медиҳад, ки ҳуқуқ ба манзил ҳамчун падидаи мураккаби ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ арзёбӣ гардад.

Мубрамияти мавзуъ, пеш аз ҳама, бо аҳаммияти манзил барои таъмини зиндагии шоиста ва амнияти иҷтимоии инсон асоснок мегардад. Доштани ҷойи муносиби зист бо ҳифзи ҳаёти шахсӣ ва оилавӣ, саломатӣ, меҳнат, таҳсил, суботи оила ва имконияти истифодаи воқеии дигар ҳуқуқҳои инсон робитаи бевосита дорад. Дар автореферат дуруст зикр шудааст, ки дар шароити афзоиши аҳолии шаҳрҳо, муҳоҷират, тағйирёбии муносибатҳои моликиятӣ ва рушди босуръати сохтмон масъалаи татбиқи воқеии ҳуқуқ ба манзил аҳаммияти махсуси назариявӣ ва амалӣ касб намудааст (саҳ. 3).

Дар шароити муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон ин масъала аз ҷиҳати дастрасии иқтисодӣ ба манзил низ аҳаммияти хоса дорад. Баланд будани арзиши манзил, маҳдуд будани имконияти харид ё сохтмони он барои гурӯҳҳои камдаромад, инчунин эҳтиёҷи гурӯҳҳои осебпазир ба дастгирии давлатӣ зарурати такмили сиёсати манзилӣ ва механизмҳои ҳуқуқии амалисозии онро ба миён меорад. Аз ин лиҳоз, таҳқиқоти мазкур ба ниёзҳои воқеии рушди ҷомеа ва қонунгузории миллӣ ҷавобгӯ мебошад.

Аз муҳтавои автореферат бармеояд, ки мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот ба таври мантиқӣ муайян шудаанд. Муаллиф омӯзиши таърихӣ-ҳуқуқӣ ва назариявии ҳуқуқ ба манзил, муайян намудани мавқеи он дар низоми ҳуқуқу озодиҳои инсон, таҳлили масъалаҳои танзим, амалисозӣ ва ҳимоя, инчунин муайян намудани роҳу воситаҳои ҳимояи ҳуқуқ ба манзилро ҳадафи асосии кор қарор додааст. Объект ва мавзуи таҳқиқот низ бо ин мақсад мутобиқат дошта, доираи масъалаҳои таҳқиқшавандаро равшан месозанд (саҳ. 9).

Асоснокии натиҷаҳои илмӣ бо истифодаи маҷмуи усулҳои умумиилмӣ ва махсуси ҳуқуқшиносӣ таъмин гардидааст. Дар автореферат аз усулҳои диалектикӣ, мантиқӣ-забонӣ, оморӣ, шаклӣ-ҳуқуқӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ ва таърихӣ-ҳуқуқӣ ёд мешавад. Ба сифати заминаи эмпирикӣ

Конститутсия ва қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои байналмилалӣ, қонунгузории давлатҳои хориҷӣ, барнома ва стратегияҳои давлатӣ, маводи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва маълумоти оморӣ истифода шудаанд (саҳ. 10).

Навгонии илмии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки масъалаҳои ҳуқуқ ба манзил дар робитаи таърихӣ, назариявӣ, конститутсионӣ ва амалӣ ба низом дароварда шудаанд. Аз ҷумла, муаллиф рушди ҳуқуқ ба манзил дар таърихи ҳуқуқи халқи тоҷикро ба чор марҳилаи асосӣ – давраи зардуштӣ, ҳуқуқи мусулмонӣ, давраи шуравӣ ва давраи соҳибистиқлолӣ ҷудо менамояд. Дар дохили даврони соҳибистиқлолӣ низ се зинаи алоҳидаи рушди танзими ҳуқуқӣ муайян карда шудааст: аз солҳои аввали 1990 то соли 1997, аз соли 1997 то соли 2022 ва аз соли 2022 то имрӯз (саҳ. 11–12). Чунин даврабандӣ барои дарки тағйирёбии мазмун ва кафолатҳои ин ҳуқуқ аҳаммияти назариявӣ дорад.

Қобили таваҷҷуҳ аст, ки дар таҳқиқот мафҳуми «манзил» аз мавқеи васеътар баррасӣ мешавад. Муаллиф аҳаммияти на танҳо шакли моликият ё дохил будани объект ба фонди манзил, балки истифодаи воқеии он барои истиқомати доимӣ ё муваққатӣ ва таъмини махфияти ҳаёти шахсиро ба назар мегирад. Ин равиш барои муайян намудани доираи объектҳое, ки бояд таҳти ҳимояи ҳуқуқ ба манзил ва дахлнопазирии манзил қарор гиранд, аҳаммияти назариявӣ ва ҳуқуқтатбиқкунӣ дорад.

Дар автореферат мавқеи ҳуқуқ ба манзил дар низоми ҳуқуқҳои инсон низ ба таври асоснок тавсиф мегардад. Муаллиф ин ҳуқуқро бо ҳуқуқ ба моликият, ҳаёти хусусӣ, интихоби маҳалли зист, саломатӣ, меҳнат, таъминоти иҷтимоӣ ва оила пайваст намуда, ба хулоса меояд, ки ҳуқуқҳои инсон дар алоқамандии мутақобила қарор доранд ва ҷудо намудани онҳо ба аввалиндараҷа ва дуюмдараҷа чандон асоснок нест. Чунин хулоса барои муайян намудани аҳаммияти воқеии ҳуқуқ ба манзил дар мақоми ҳуқуқии шахс муҳим мебошад.

Ҷанбаи дигари дорои арзиши илмӣ ба таҳлили таҷрибаи ҳуқуқии давлатҳои хориҷӣ алоқаманд аст. Муаллиф масъалаҳои манзили иҷтимоӣ, ҳифзи иҷорагирон, дастгирии гурӯҳҳои эҳтиёҷманд ва дигар механизмҳои сиёсати манзилиро мавриди муқоиса қарор додааст. Чунин таҳлил имконият медиҳад, ки афзалият ва маҳдудиятҳои моделҳои гуногуни ҳуқуқӣ муайян шуда, самтҳои эҳтимолии такмили қонунгузории миллӣ баррасӣ гарданд.

Яке аз натиҷаҳои муҳимми назариявӣ коркарди мафҳуми механизмҳои ҳимояи ҳуқуқ ба манзил мебошад. Муаллиф онҳоро ҳамчун роҳу воситаҳои ҳуқуқии ҳимоя маънидод менамояд, ки тавассути мақомоти давлатӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва худи шахс барои таъмини воқеии ҳуқуқ ба манзил истифода мешаванд (саҳ. 12). Ҳамзамон, механизмҳои ҳимоя ба худмуҳофизатӣ, судӣ, ғайрисудӣ ва ҷамъиятӣ ҷудо карда шудаанд.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот дар пешниҳодҳои мушаххаси муаллиф зоҳир мегардад. Дар автореферат зарурати таъмин намудани шахсони эҳтиёҷманд, махсусан гурӯҳҳои осебпазир, бо манзили иҷтимоӣ, таъсиси фонди манзили иҷтимоӣ, дастрас гардонидани қарзҳои бонкӣ барои сохтмони манзил, такмили фаъолияти сохторҳои манзилию коммуналӣ ва таҳияи механизмҳои баҳодиҳии мустақили манзил пешниҳод шудааст (саҳ. 37). Ин пешниҳодҳо нишон медиҳанд, ки натиҷаҳои таҳқиқот ба масъалаҳои воқеии сиёсати иҷтимоӣ ва ҳуқуқтатбиқкунӣ равона шудаанд.

Дар ин замина, пешниҳоди муаллиф оид ба илова намудани моддаи 7^1 «Тарзҳои ҳимояи ҳуқуқ ба манзил» ба Кодекси манзили Ҷумҳурии Тоҷикистон махсусан қобили таваҷҷуҳ мебошад. Дар моддаи пешниҳодшуда эътирофи ҳуқуқ ба манзил, барқарор намудани ҳолати то вайроншавии ҳуқуқ, пешгирии амалҳои вайронкунанда, беэътибор донистан ё татбиқ накардани санадҳои ғайриқонунӣ, қатъ ё тағйир додани муносибатҳои манзилӣ, худҳимоякунӣ ва ҷуброни зиён ҳамчун воситаҳои ҳимоя пешбинӣ карда шудаанд (саҳ. 39–40).

Саҳми шахсии довталаб дар таҳқиқот аз нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда, коркарди мафҳумҳо, таҳлили қонунгузории миллӣ ва хориҷӣ, таҳияи хулоса ва тавсияҳои амалӣ бармеояд. Натиҷаҳои таҳқиқот дар конференсияҳои илмии байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ ироа гардида, аз рӯйи мавзуи диссертатсия 9 мақолаи илмӣ нашр шудааст. Аз онҳо 6 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 3 мақола дар дигар нашрияҳои илмӣ ба табъ расидаанд (саҳ. 15, 40–41).

Дар баробари арзёбии мусбати автореферат, баъзе нуктаҳо метавонанд мавриди баҳс ва тавзеҳи иловагӣ қарор гиранд. Аввалан, пешниҳоди илова намудани моддаи 7^1 ба Кодекси манзил дорои аҳаммияти амалӣ мебошад, вале қисми зиёди тарзҳои дар он пешбинишуда аз механизмҳои умумии ҳимояи ҳуқуқҳои маданӣ сарчашма мегиранд. Аз ин рӯ, шарҳи муфассалтари зарурати мустаҳкам намудани онҳо маҳз дар Кодекси манзил ва нишон додани хусусиятҳои махсуси татбиқи ҳар як тарз нисбат ба муносибатҳои манзилӣ мувофиқи мақсад мебуд.

Дуюм, дар автореферат таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ мавриди омӯзиш қарор гирифта, як қатор роҳҳои мусбати танзими ҳуқуқ ба манзил нишон дода шудаанд. Бо вуҷуди ин, барои баланд бардоштани аҳаммияти амалии таҳқиқот ҷудо намудани меъёрҳои мушаххасе, ки тибқи онҳо таҷрибаи хориҷӣ ҳамчун барои Ҷумҳурии Тоҷикистон қобили қабул ё ғайриқобили қабул арзёбӣ мешавад, метавонист таҳлилро боз ҳам мукаммалтар гардонад.

Эродҳои зикршуда хусусияти тавсиявӣ ва баҳсии илмӣ дошта, ба арзиши умумии таҳқиқот таъсири манфии ҷиддӣ намерасонанд. Онҳо бештар ба зарурати дақиқсозии баъзе мафҳумҳо ва механизми татбиқи пешниҳодҳои муаллиф дахл дошта, метавонанд дар ҷараёни ҳимоя мавриди шарҳу тавзеҳ қарор гиранд.

Дар маҷмуъ, автореферати диссертатсияи Ҷумъахони Саидшои Латифзода дар мавзуи «Ҳуқуқ ба манзил: масъалаҳои назарӣ ва амалӣ» мазмун ва натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсиониро ба таври кофӣ инъикос менамояд. Дар он мубрамияти мавзуъ, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, асосҳои методологӣ ва эмпирикӣ, навгонии илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ, саҳми шахсии довталаб ва тасвиби натиҷаҳои илмӣ ба таври муназзам пешниҳод гардидаанд.

Таҳқиқоти анҷомёфта аз ҷиҳати мазмун ба ихтисосҳои 5.5.1 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат ва 5.5.2 – Ҳуқуқи конститутсионӣ, ҳуқуқи мурофиаи судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқии ҳокимияти маҳаллӣ мутобиқат дошта, дорои аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ мебошад.

Хулоса кардан мумкин аст, ки диссертатсияи Ҷумъахони Саидшои Латифзода ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисосҳои 5.5.1 ва 5.5.2 мебошад.

Тақриздиҳанда:

доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти
кафедраи ҳуқуқ ва идораи давлатии
факултети сиёсат ва идораи давлатии
ДДБ ба номи Носири Хусрав Аминзода А.Х.

Суроға: 735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
в. Хатлон, н. Вахш ҷ/д Рӯдакӣ, кӯчаи дӯстӣ.
Тел.: (+992) 933798384
Email: aabdurazzok@list. ru

Имзои Аминзода А.Х.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори ШК ва КМ ДДБ ба номи Носири Хусрав Исҳоқзода М.М.

«02» 08 2026 с.

Суроға: 735140, ш. Бохтар Кӯчаи Айнӣ 67.
Телефон: (83222) 2-54-81, (83222) 2-22-53
Факс: (83222) 2-48-63.
Email: bgu-1978@mail.ru